

Herfsttij

Er was eens een verre planeet, Padna geheten, waar de Koning oud en ziek was geworden, zodat voor zijn leven moest worden gevreesd. Al sedert de kolonisatie, rechtstreeks vanaf de oude Aarde, heetten alle koningen hier ook gewoon Padna, wat eigenlijk nogal saai was.

Padna de Vijfenzestigste lag in het praalbed van zijn staatsiekamer en alleen zijn toenmalige echtgenote was bij hem. Een bonte verzameling prinsen en hoogwaardigheidsbekleders hield de wacht in de aangrenzende kamers, waar alle schilderijen al omgekeerd tegen de wanden hingen en elk meubelstuk met een zwart laken was overdekt, vooruitlopend op de periode van rouw die nu spoedig zou aanvangen. Er werd alleen op fluisterton gesproken. De oudste prinsen waren ernstig en gespannen, want de

Koning had nog niet bepaald wie hem zou opvolgen. De hoogwaardigheidsbekleders behandelden dan ook alle prinsen met even veel ontzag, want regeren is vooruitzien.

‘Als ik terugzie op mijn leven,’ zei Padna tegen zijn Veertiende Vrouw, toen deze de parelende zweetdruppeltjes van zijn bleke voorhoofd afwiste, ‘had ik achteraf misschien toch beter voor de Derde Weg kunnen kiezen.’

‘Je moet niet praten,’ zei de Veertiende Vrouw. De Koning had zo veel ervaring in het negeren van woorden die hem niet welgevallig waren, dat hij niet eens met een flikkering van zijn ogen liet merken dat hij de vermaning had gehoord. De Veertiende Vrouw depte het doekje in de porseleinen kom met koel, licht geurend water die op een finganen piëdestal naast zijn praalbed stond. Door de vliesdunne zijde van de ijle venstervoorhangen viel gedempt zonnenlicht naar binnen in schuine banen die elk stofje zichtbaar maakten als vuurvliegjes in een

zomernacht. De glanzend zwarte kom was versierd met witte en gele ornamenten – dezelfde kleuren als die van de tere bloemblaadjes die in het water dreven.

‘Vader,’ vervolgde Padna, ‘heeft de Eerste Weg gevolgd, net als zijn eigen vader en alle voorvaderen vanaf nummer Twaalf. En wat heeft hij nagelaten? Enkele gedachten, misschien, als je goed zoekt in de geheugenbanken. Een paar inzichten in de menselijke aard – herontdekkingen van waarheden die op de Aarde al millennia lang bekend waren. *Ken uzelf*, daar was hij erg trots op, voorzover zijn ascese het hem toestond iets van zo’n menselijke zwakheid te laten blijken. Hij heeft de woorden laten graveren in de frontgevel van het Computercentrum.’

‘Ik weet het,’ zei de Veertiende Vrouw. Haar stem klonk sussend, want ze wist dat de Koning zich niet mocht opwinden.

‘En tien jaar later een tweede parel van zijn meditatieve zoekacties: *de mens is zichzelf een*

aasetend roofdier. En dat moest natuurlijk onverwijld op diezelfde gevel worden ver-
eeuwigd. Hij had een grote hekel aan het Computercentrum! Hij wilde er iedereen vandaan houden!’

De Veertiende Vrouw keek naar de deur van de antichambre, alsof ze bang was dat deze iets van de onkoninklijke opwindung zou laten doorsijpelen naar degenen die daar wachtten op een wijs besluit.

Padna zelf keek naar het plafond van zijn staatsiekamer. Het was een gestileerde sterrenhemel met briljanten sterren, blauwe en groene planeten en zilveren melkwegen en nevelformaties, alles gegroepeerd rond Padna en haar twee zonnen en drie manen. Een komeet – bijgeschilderd op last van Padna de Veertigste – trok een bloedrood spiraalspoor over het geheel, als teken van de onzekerheid van ’s mensen lot. ‘Kometen zijn op zichzelf wellicht geen gevaar,’ had Veertig gezegd, ‘maar ze kunnen diepe

driften, eeuwige angsten en verborgen verlangens in ons los woelen.’

De gevel van het Computercentrum was toen nog niet in de mode als notitieboekje, dacht Padna de Vijfenzestigste. Tevens dacht hij aan de talloze liefdesnachten die hij onder deze kunstmatige hemel had doorgebracht met zijn veertien vrouwen, aan de hartstochten die steeds opnieuw tot ontlading waren gekomen in het wonder van een zaadlozing – en achttien prinsen plus twaalf prinsessen. En één van hen moest hem opvolgen.

‘Wil je iets drinken?’ vroeg de Veertiende Vrouw.

Padna keek haar peinzend aan. Zij was de mooiste van allemaal, vond hij. Of dacht hij dat alleen maar omdat het leeftijdsverschil met elk van zijn opeenvolgende vrouwen stap voor stap groter was geworden, en nu, op zijn oude dag, overeenkwam met dat tussen een grootvader en kleindochter?

‘Je bent mooi,’ zei hij. Ze glimlachte hem toe. Haar donkerblauwe gewaad, afhankelijk tot op het vloertapijt en met tientallen knoopjes gesloten tot vlak onder haar kin, leek een warm licht uit te stralen – een eigen gloed tegen het decor van het diffuse zonnenlicht.

De vier jaar van de Veertiende Vrouw, die eigenlijk Mara heette, waren bijna om. Padna keek naar de welving van haar ronde borsten onder het zwarte stiksel op haar blauwe kleed en dacht aan de nachten van hartstocht en gretig tasten waarin hij hun warme volheid als sedativum en tonicum beide had genoten. Geen moment dacht hij aan de Keurdagen voor de Vijftiende Vrouw, die hij zou missen. Met weemoed herinnerde hij zich de klam–intieme omstrengeling door haar lange benen, het veilige dok van haar dijen.

‘Ik kan je een goed getuigschrift geven,’ zei hij schertsend. ‘De edelen zullen om je vechten. Ik benijd de winnaar.’

Zo laat een Koning weten dat hij van zijn Dame houdt. En Mara, de Veertiende Vrouw in een reeks van eenenvijftig jaren (want nummer Vier en Twaalf waren in het kraambed gestorven), wist het compliment op waarde te schatten.

‘Je hebt er goed aan gedaan,’ zei ze, ‘na al die eeuwen van zelfbespiegeling, meditatie en afstand van het wereldse te kiezen voor de Tweede Weg. Jij hebt wegen en bruggen gebouwd, het onderwijs hervormd, de ruimtevaart in ere hersteld en grote delen van onze planeet dienstbaar gemaakt aan de wensen van de bevolking. Jij hebt het Computercentrum weer het middelpunt van onze beschaving gemaakt. Jij was een Koning voor de mensen, en niet enkel een dienaar van jezelf. Hoe gemakkelijk is het immers, heremiet te zijn in een comfortabel hol en je terug te trekken uit de zorgen van alledag, onder het motto dat het ware leven, het betere leven pas begint na onze dood!’

Zo sprak de Veertiende Vrouw, alsof ze wist dat iemand aantekening zou houden van haar woorden. En nogmaals veegde ze met het koele doekje over het bezwete voorhoofd van haar heer gemaal. Een geel bloemblaadje bleef plakken aan zijn slaap en ze nam het weg met haar lippen.

‘Als ik jonger was,’ zei Padna, ‘zou ik de wet veranderen. Dan zou ik jou langer bij me houden dan de voorgeschreven vier jaren. Maar je woorden vleien me meer dan ik verdien. Zeker, ik heb bruggen gebouwd en de jeugd laten onderwijzen in nuttige vaardigheden. Ik heb het beleid van mijn voorvaderen vanaf Twaalf rigoureus afgebroken. Waren ze in leven, ik hoopte dat ze het mij zouden willen vergeven.’

‘Tot en met Padna de Elfde,’ zei Mara, ‘hebben de Koningen net als jij een actief, op het hier en nu gericht beleid gevoerd. Niet terecht zijn hun daden door Twaalf uit de geheugenbanken gewist.’

Buiten, aan de groenblauwe hemel, stonden de zonnen op hun hoogste punt. Dadelijk zou de Eerste Maan de Gele Zon verduisteren, zoals elk half jaar geschiedde. Maar tegelijk zou de Derde Maan de Rode Zon tot een schamele sikkel reduceren en het zou donker worden op Padna. Slechts eenmaal per negentig jaar was deze dubbele verduistering boven de hoofdstad waar te nemen. Er was geen reden voor vrees of bijgeloof, voor zelfkastijding of paniek, want eenieder had in het Computercentrum en op de beeldschermen thuis kunnen zien wat er zou gebeuren, en waarom. Maar dat de Koning zou sterven in het roze schemerlicht van de verminkte Rode Zon, dat wist iedereen. Alle verkeer was stilgelegd. De miljoenen zaten gekluisterd aan hun schermen en keken naar stemmige concerten met levende zangers van Aardse muziek en boeiende documentaires over het ontbreken van leven op de drie Manen. De nieuwslezers speculeerden over de troonsopvolging – niet op

eigen titel, dat sprak vanzelf, maar uit naam van allerlei politieke en economische groeperingen in de bevolking. De ouderen, die het nut van speculaties hadden leren wantrouwen, haalden hun schouders op, ook voor de uitkomsten van de opiniepeilingen, die immers van uur tot uur volstrekt verschilden. Maar de jeugd sloot weddenschappen af op Prins Alef of Prins Gommar, zonen van de Tweede Vrouw, of Prins Matap, zoon van de Vierde. En er waren roekelozen die hun halve vermogen inzetten op jongere prinsen.

Padna zelf, in zijn doodsbed, had hier geen weet van, of hij deed althans alsof. ‘Als Koning van en voor het volk,’ had zijn vader hem nog geleerd, ‘is het soms je plicht uitsluitend aan jezelf te denken.’ De jonge Padna had die paradox destijds natuurlijk niet begrepen, maar in het afzwakkende licht van zijn sterfkamer herinnerde hij zich die wijze les.

‘Het lijkt alsof de schilderijen aan de wand hun kleur verliezen,’ zei hij. ‘Ligt dat aan mijn ogen?’

Mara ontstak de lichten. Enkel in deze kamer van het paleis hingen de schilderijen nog open en bloot. Padna zelf had jaren geleden de keuze bepaald: bleke vrouwenlijven die aantrokken en afstootten tegelijk, met helmen op hun hoofd en lange, kromme, blauw geschilderde teennagels aan voeten die in V-vorm hoog naar boven staken als een Scylla en Charybdis ter bescherming van een honingkleurige grot.

‘Het komt door de verduistering van de Zonnen,’ zei Mara.

‘Wat heb ik dan bereikt met mijn Tweede Weg?’ vroeg Padna zich hardop af. ‘Heb ik mijn mensen dichterbij tot het geluk gebracht? Zijn ze tenminste tevredener dan onder het regime van mijn voorvaders?’

‘Veertien vrouwen, althans twaalf, zullen getuigen dat jij je uiterste best hebt gedaan,’ zei de Veertiende Vrouw.

Het was een opmerking met een schrale troostwaarde, nuchter bezien, en wie kwaad wilde kon er zelfs sarcasme in beluisteren, ondanks de cherubijnse glimlach die Mara’s lippen plooide. De Koning ging echter af op de warme klank van de vertrouwde stem en sloot zijn ogen.

Even lag hij daar alsof hij al gestorven was. Slechts aan het trillen van kleine speekselsliertjes tussen zijn lippen kon Mara zien dat hij nog ademde. De lange vingers van zijn bleke handen lagen breed uitgestrekt en roerloos op het paarse deklaken, zonder moeite te doen een van de opgestikte gouden sterren te betasten.

Hij deed zijn ogen open. Ze toonden een helderheid en vastberadenheid die duidelijk maakten dat hij zijn einde nabij wist. Het leek alsof de verzamelde kracht van vijfenzestig potentaten zich in deze blik samenbalde. Buiten, gezonden door een legerkapitein met een fijnzinnig gevoel voor het onvermijdelijke, verzamelde zich een peloton in het zwart geklede

ruiters als rechtlijnige erehaag voor de trappen tot de paleispoort. De paarden hinnikten bij het zien van het nog grotendeels lege stadsplein, waar enkelingen en kleine groepjes schoorvoetend naderden, alsof ze het einde van hun Koning niet wilden versnellen door ongepaste haast, maar de berijders gebruikten hun zachte stem en zonodig hun sporen om de dieren in linie te houden.

De Veertiende Vrouw kuste haar gemaal vol op de mond. Haar lippen omklemden de zijne en haar warme, weke tong verkende voor de laatste keer de vertrouwde holte van zijn mond. Dadelijk, wist ze, zou ze zijn vrouw niet meer zijn, maar nog enkel een zetstuk in de laatste ceremonie.

‘Ik houd van je,’ zei ze. Het was een cliché van de sprakeloosheid, dat besepte ze zelf, maar de golf van liefde en emoties die haar overspoelde stond haar geen andere woordkeuze toe.

‘Ik ook,’ zei Padna. ‘Straks zullen we allebei alleen zijn, voor eeuwig en altijd. Ons lot is even

onontkoombaar als dat van de Zonnen en Manen van onze wereld, en dat van de kometen die ons soms bezoeken. Ik weet geen enkel woord van troost, maar ik houd van je.’

Mara omkleemde zijn linkerhand en wist ook geen woorden te vinden. Het leek alsof de hand al koeler werd en langzaam verstijfde, maar dat moest haar verbeelding zijn.

‘Laat de prinsen binnenkomen,’ zei hij na een diepe zucht. ‘Ik wil alleen Alef, Gommar en Matap zien.’

De komst van de Veertiende Vrouw veroorzaakte een sensatie in de antichambre en even later ook op de beeldschermen van de burgerij. Het einde was in zicht!

De prinsen stelden zich op in een rijtje aan het voeteneinde van het praalbed, nadat ze de Koning met een diepe buiging hadden begroet. De Veertiende Vrouw stond naast het hoofdeinde. Ze keek naar de drie prinsen, maar vanuit haar ooghoeken waakte ze over haar gemaal. Het

tanende zonnenlicht zette haar blonde haren, die afhingen tot bijna op haar schouders, in een gloed als van oud goud.

‘Alef,’ sprak Padna, ‘als ik jou tot mijn opvolger benoem, wat zijn dan je plannen?’

De prins schraapte zijn keel en ging nog iets rechter staan. ‘Ik zal mij terugtrekken in een verre, afgelegen woning, Majesteit, en daar mijn binnenste afzoeken naar wijsheid en gemoedsrust. En wat ik aan wijsheid en gemoedsrust aantref, zal ik schenken aan het volk. Nu u de bevolking zoveel andere giften hebt gedaan, kan de nieuwe Koning terugkeren naar het pad van de voorvaderen.’

‘En jij, Gommar,’ vroeg Padna, ‘zou jij net als je broer kiezen voor de Eerste Weg?’

Gommar had geen bedenktijd nodig, want hij had de vraag verwacht. Ook hij, die onstuimig en nuchter was als geen der andere prinsen, koos nu bedachtzame, plechtige bewoordingen. Alles wat ze hier zeiden werd immers opgenomen en

zou straks, of morgen, worden uitgezonden over de gehele planeet en naar de ruimtestations in hun verre banen.

‘Hoe eervol het ook is te mogen bijdragen aan de schatkamer vol wijsheid,’ zei hij, ‘en aan de verrijking van de voorgevel van het Computercentrum, toch meen ik dat ons volk in deze fase van de geschiedenis meer baat heeft bij een verdere ontsluiting van de planeet en de ruimte, een vergroting van onze wetenschappelijke kennis en een verhoging van het levenspeil door middel van welvaart, gezondheid en onderwijs.’

Allen zagen dat Padna glimlachte, maar alleen de Veertiende Vrouw kende de reden: die gevel. Ze wiste haar gemaal nog eens het voorhoofd af, hoewel dat eigenlijk niet nodig was, en zag de heldere blik in zijn ogen.

‘En wat mag de geschiedenis van jou verwachten, Matap?’ vroeg de Koning. Er klonk een vleugje ironie in de vraag, maar de

Veertiende Vrouw was de enige die dat hoorde. Nu was het haar beurt om te glimlachen.

‘Ik kies de Derde Weg,’ zei de jongste prins, die hartstochtelijk zijn armen uitstak en een stap naderbij deed, ‘de weg van het schone en aangename, de verheffing van ons individuele bestaan door middel van kunst en cultuur, om kort te gaan: de Weg van de Droom. Openbare paleizen zal ik laten bouwen, vol schilderkunst en beeldhouwwerk; op alle straathoeken zal prachtige muziek weerklinken, sedativum en tonicum tegelijk; schrijvers en dichters ontvangen ruime stipendia, jaarlijks loof ik een Huizinga-prijs uit.’

Het was nu niet het moment om te vragen wie of wat ‘Huizinga’ was; eenieder wist dat Matap het grootste deel van zijn leven had doorgebracht met een studie van de oudste delen van de geheugenbank van het Computercentrum, de delen die de kolonisten hadden meegebracht van de Aarde zelf.

Padna sloot zijn ogen. In de stilte van de staatsiekamer drong alleen enig hoefgeschraap van de paarden bij de paleistrappen door. Het was nu zo duister als wanneer de avond bijna overgaat in de nacht, maar nergens in de hoofdstad werd de straatverlichting ontstoken en alle burgers scholen in hun huizen bijeen voor de spookachtige kleurengloed van hun beeldschermen. De gehele bevolking, behalve de kleinste kinderen, verkeerde in een toestand tussen waken en dromen. Het was een collectief moment van bezinning, waarin ieder zijn gedachten de vrije loop liet, amper afgeleid door nieuwslezers die van tijd tot tijd lieten weten dat het conclaaf nog voortduurde.

‘Wat zou jij doen, Mara?’ vroeg de Koning opeens, zonder zijn ogen te openen.

De Veertiende Vrouw was even verbaasd als de drie prinses. Anders dan zij had ze de ernst verstaan in de stem van haar gemaal. Ze wist dat

het niet ging om een tussenvraagje, dat het geen truc was om tijd te winnen.

‘Wil je weten wie van de drie ik zou kiezen?’ vroeg ze, tegen beter weten in. De Koning deed zijn ogen open.

‘Nee, wat jij zelf zou doen als Koning – als Koningin.’

De verbazing van de drie prinsen werd zienderogen groter, maar ze wisten zich te beheersen en zeiden geen woord.

‘Ik zou herauten uitzenden over elk van de drie Wegen,’ zei ze. ‘Ik zou gretig uitzien naar wat ze ontdekten, en telkens nieuwe expedities uitrusten. De prinsen zou ik vragen de expedities te leiden en telkens na vijf jaar zou ik de bevolking vragen, de mannen en de vrouwen, wat haar wensen zijn.’

De Koning keek met een afwezige blik naar het beschilderde plafond. In het kunstlicht gloeiden de kleuren feller dan overdag, en het heelal leek oneindig veel dieper en duisterder te

zijn. Het rood van de komeetbaan was als de striem van een scherpe zweep op het zwarte lijf van de eeuwigheid.

Toen de stilte bijna ondraaglijk was geworden, althans voor de drie prinsen die met hun voeten schuifelden en opeens allerlei pijn-scheutjes in hun lichaam meenden te voelen, nam Padna het woord.

‘Jou prijs ik, Alef,’ zei hij, ‘om de moed waarmee je hebt aangekondigd dat je mijn beleid zult verlaten. De Eerste Weg is echter in de afgelopen eeuwen platgetreden. Verzaak de wereld zoveel je wilt, laat iedereen delen in de wijsheid die je vergaart, maar doe zulks niet als Koning.’

Alef neeg zijn hoofd. Zijn schouders zakten naar beneden, alsof er een last van hem was afgevallen.

‘Gommar,’ vervolgde Padna, ‘zoon van mijn hart, jouw doelstellingen waren ook de mijne, en ik waardeer je loyaliteit. De Tweede Weg is goed

voor de wereld, maar laat een leegte na in de geest van wie enkel deze Weg betreedt. Geloof me, ik spreek uit ervaring.'

Gommar leek op het punt te staan een discussie aan te gaan, maar een vermoeid handgebaar van zijn vader bracht hem tot zwijgen.

'Jij, Matap,' hernam de Koning, 'roept bij mij herinneringen op aan de verborgen gedachten van mijn jeugd, en ik bemin je daarom. De Droom is de gemakkelijkste Weg, maar het is er een die het doel altijd even ver weg laat. De Droom kan niet op zichzelf staan, maar moet het leven aanvullen tot volheid.'

Matap keek naar het plafond, alsof hij de sterren tot zijn getuigen riep, en maakte vervolgens een diepe buiging.

'Uw woorden zullen bezongen worden, Majesteit,' zei hij, en het klonk alsof hij het meende.

Padna verhief nu zijn bovenlichaam. Steunend op zijn ellebogen, licht hijgend van de inspanning, keek hij de Veertiende Vrouw aan. 'Misschien is het tijd voor een Vierde Weg,' zei hij, 'een Weg die de voordelen van de drie andere in zich verenigt en die uitzicht biedt naar alle richtingen die voor de mens aantrekkelijk zijn. Een Open Weg zal het zijn, een Weg van Beraad en Samenwerking.'

Hij liet zich weer zakken op het kussen. Mara wilde hem helpen en stootte in haar haast de zwarte waterkom van de piëdestal. De bloemblaadjes voegden zich moeiteloos in het kleurenpatroon van het natte tapijt.

'Jij, Mara, zult de nieuwe Koningin zijn,' zei de Koning.

Hij deed zijn ogen dicht, alsof hij de verbaasde gezichten van de prinsen en het afweergebaar van zijn gemalin niet wilde zien. Zijn mond plooide zich tot een glimlach.

‘Mara,’ fluisterde hij. Allen getuigden later dat er wellust en kracht had gezeten in de klank van dit laatste woord, maar ook een onmiskenbare dwang.

Hij blies zijn laatste adem uit na een ijle zucht en een verstikte snik, want Koningen sterven als gewone mensen. Zijn hoofd viel schuin opzij en zijn mond bleef half openstaan, met speekselblaasjes in de hoeken waar de gekloofde lippen elkaar raakten. Maar er was geen ontluistering in deze aanblik – er was alleen rust en tevredenheid.

Matap was de eerste die zijn spraak hervond. ‘Leve de Koningin!’ riep hij.

En vanaf dat ogenblik kende de verre planeet Padna vele generaties lang alleen nog maar Koninginnen. Allemaal heetten ze Mara, wat eigenlijk nogal saai was.

Maar de mensen daar leefden lang en gelukkig.

Peter Cuijpers (september 2020).
Ongewijzigd uit *Ganymedes 10* (1986).

